

РАСОВА ДИСКРИМІНАЦІЯ В АМЕРИКАНСЬКОМУ КІНО (ПРЕМІЯ «ОСКАР – 2017»)

На торішній церемонії вручення кінопремії «Оскар» прозвучала критика щодо відсутності різноманітності, адже другий рік поспіль в основних категоріях не було жодного афроамериканського актора або актриси. 19 січня 2016 р. актор і режисер Спайк Лі заявив, що збирається бойкотувати церемонію, невдовзі його підтримало чимало чорношкірих селебриті. Натомість цього року на нагороди в різних категоріях було номіновано 6 афроамериканців, які не претендували в такій кількості ніколи раніше. Емма Стоун, отримавши приз за кращу жіночу роль, заявила: «За головні ролі нагородили білих акторів, а чорних – за ролі другого плану. Чи немає тут расизму?»

Дійсно, починаючи з 2010 р. в семи головних номінаціях (краща чоловіча і жіноча роль першого і другого планів, кращий режисер, кращий сценарій і адаптований сценарій) з 289 номінантів 276 були білими і тільки 13 – афроамериканцями, що не складає навіть 5 % від загального числа. Серед 47 переможців за цей період 42 були білими і 5 – темношкірими (близько 11 %). А в 2011 р. в головних номінаціях були представлені виключно білі претенденти. За всю історію престижної премії (станом на 2016 рік) її номінантами ставали 64 чорношкірі актори, 15 з них перемогли. Першою темношкірою акторкою, яка отримала «Оскар», стала Хетті Макденіел. У 1940 р. вона була удостоєна нагороди в номінації «Краща жіноча роль другого плану» за образ Матінки у «Віднесених вітром» Віктора Флемінга. Однак, незважаючи на визнання, під час церемонії нагородження через расову сегрегацію актриса була змушена сидіти окремо від знімальної команди фільму – за спеціальним столиком для темношкірих. При цьому їй, як і іншим лауреатам, дали виступити при отриманні статуетки. У своїй промові, яку вона виголосила зі сльозами на очах, Хетті Макденіел дякувала всім від імені своєї раси.

Рекордсменами «Оскара» серед афроамериканців є актори Дензел Вашингтон і Сідні Пуат'є – по дві золоті статуетки. Цікаво, що звинувачення в недостатній увазі до темношкірих номінантам виникли при президенті Американської кіноакадемії Шеріл Бун Шейзкс, яка в 2013 р. стала першою афроамериканкою, що очолила Академію. Згідно з дослідженнями 2012 р., 94 % академіків – білі.

2017 року ситуація кардинально змінилася: в номінації «Кращий фільм» з 9 картин 3 присвячені темі расової дискримінації – «Місячне сяйво» (врешті, переможець номінації), «Приховані фігури» та «Огорожі». Статуетки кращих акторів другого плану, а також за кращий адаптований сценарій отримали чорношкірі діячі – Махершала Алі, Віола Девіс, Баррі Дженкінс і Тарелл Елвін Маккрейн.

«Приховані фігури» (англ. Hidden Figures) – драматичний фільм режисера Теда Мелфі. Прем'єра в США – 25 грудня 2016 р., в Україні – 27 квітня 2017 р. Гасло фільму: «У геніальності немає раси. У сили немає статі. У мужності немає меж». Автори сценарію: Еллісон Шредер, Тед Мелфі, Марго Лі Шеттерлі. Сюжет: середина ХХ століття. США щосили прагнуть обійти СРСР, аби першими відправити людину в космос. Саме тоді НАСА виявили нерозкритий талант в групі афроамериканських жінок-математиків, які стали мозком однієї з найбільших і значущих операцій в історії країни – запуску астронавта Джона Гленна на орбіту та його безпечне повернення. Дороті Вон (Октавія Спенсер), Мері Джексон (Джанелл Моне) і Кетрін Джонсон (Тараджі П. Хенсон) своїм непересічним розумом і мріями про великі звершення подолали всі пов'язані зі статтю і расою заборони і професійні перепони. Кінострічка заснована на однойменній документальній книзі Марго Лі Шеттерлі. Героїням доводиться терпіти всілякі приниження, пов'язані з кольором шкіри. Дороті не підвищують на посаді, хоча вона фактично керує «кольоровими» розрахувачами, вона навіть змушена вкрасти з бібліотеки книгу з програмування, оскільки книги з «білого» відділу неграм не видають, а в «кольоровому» відділі потрібної допомоги немає. Мері не може відвідувати курси підвищення кваліфікації, які організовані в «білому» коледжі, а Кетрін змушена бігати в туалет в іншу будівлю, оскільки в будівництві, де працює її група планування польотів, немає «кольорових» туалетів. Проте жінки вірно служать спільній справі. Їхні досягнення починають помічати, лише коли політ Гагаріна ставить NASA в цейтнот і у начальства не залишається часу на підтримку расової дискримінації.

За словами знаменитої темношкірої акторки Вупі Голдберг, вона була вражена, коли дівчишкою в 1966 р. побачила в серіалі «Зоряний шлях» жінку свого кольору шкіри Нішель Ніколс в ролі офіцера зв'язку на космічному кораблі. Керін Джонсон (справжнє ім'я Голдберг) навіть не підозрювала, що на той час одним з провідних математиків NASA була чорношкіра Кетрін Джонсон. Замість того щоб прославляти Кетрін і її групу, уряд замовчував їхні заслуги.

«Огорожі» (англ. Fences) – драма режисера Дензела Вашингтона за сценарієм Аугуста Вілсона, п'єсою, що отримала Пулітцерівську премію в 1987 р. (Вілсон помер в 2005 р., але закінчив сценарій перед смертю). У США прем'єра відбулася 16 грудня 2016 р. Картина потрапила в список десяти кращих фільмів 2016 року за версією Американського інституту кіномистецтва й була номінована на чимало нагород, включаючи номінації на премію «Золотий глобус» у категорії краща чоловіча роль в драматичному фільмі для Вашингтона і найкраща актриса другого плану для Девіс, а також 4 номінації на «Оскар», включаючи номінацію «Кращий фільм».

Трой Макссон, немолодий батько-афроамериканець з робітничого класу, намагається забезпечити свою сім'ю в Америці 1950-х рр. Алгоритичною є назва твору. Паркан будується у фільмі протягом декількох років і постає завершеним тільки ближче до кінця. Він був задуманий Троєм як символічний спосіб стримати смерть, але також відображає емоційні бар'єри, які головний герой побудував між собою та своїми синами, і є результатом зусиль Роуз з підтримки того, чим вона дорожить.

Попередні спроби адаптувати «Огорожі» Вілсона для великого екрану були безрезультатні, почасти через наполегливі вимоги самого автора про афроамериканського режисера. У 2013 р. в інтерв'ю Емріге Д. Вашингтон

висловив бажання знятися у фільмі і виступити в якості режисера, а також повернутися до його ролі з бродвейської постановки п'єси 2010 року. Літературна спадщина Аугуста (Огаста) Вілсона (1945–2005) становить 10 п'єс, т. зв. серії «Піттсбурзький цикл», за яку драматург виборов дві Пулітцерівські премії. У кожній з п'єс зображено комічний і трагічний досвід афроамериканців в ХХ ст. Фредерік Аугуст Кіттел-молодший був четвертим з шести дітей німецького іммігранта, булочника Фредеріка Аугуста Кіттеля-старшого, й афроамериканської прибиральниці Дейзі Вілсон з Північної Кароліни. Економічно незвинений район, в якому Аугуст виховувався, був населений темношкірими американцями, а також єврейськими та італійськими іммігрантами. Мати Вілсона вдруге вийшла заміж в 1950-х, і сім'я перебралася в Хазелвуд. На новому місці проживання домінували «білі люди», і Вілсон тут же зіткнувся з расовою ворожнечею, переїжджаючи з одного будинку в інший.

Майбутній драматург був єдиним афроамериканцем у всій Central Catholic High School, в 1959 р., через погрози і насильства, залишив її стіни. Подальша доля майбутнього драматурга складалася напружено: з 16 років він заробляв гроші як чорнороб, у 20 років придбав друкарську машинку, у 23 – став одним із засновників театру Black Horizon. Найбільш відомі його п'єси – «Огорожі», «Чорний зад матусі Рейні», «Урок гри на фортепіано», «Джо Тернер приходиться їйде», «Сім гітар», «П'ятак» і «Король Хедлі II».

І все ж, найбільш дискусійним на пострадянському просторі, напевне, є фільм-переможець «Оскару-2017» «Місячне сяйво». По суті, картина теж має автобіографічне звучання й показує нам іншу, «чорну» й кримінальну Америку.

Режисер картини Баррі Дженкінс народився в 1979 р. в Ліберті-Сіті, Майамі, в родині, де вже було троє старших братів і сестер. Його батько помер, коли Баррі було 12 років. На той момент батьки були розлучені. Баррі навчався в Північно-Західній старшій школі Майамі, де грав за місцеву футбольну команду. Вивчав кіномистецтво в Університеті штату Флорида в Таллахассі.

Сюжет фільму: під час огляду торгових точок драгділер Хуан (Махершала Алі) випадково зустрічає забитого, мовчазного Широна. Хлопчиків на вигляд років сім, але однокласники вже дражнять його «педиком», натомість він прагне без потреби не спілкуватися ні з ким й дивиться на світ наляканими, але широко відкритими очима. Хуан і його подруга беруть шефство над хлопчиком, оскільки його матір щільно сидить на креку, який їй постачає все той же Хуан. Через кілька років Широн пірне в пубертатне пекло, коли шкільні цькування стануть небезпечнішими, а питання сексуальності – гострішими. Ще через десять років він вставить золоті фікси й стане наслідувати Хуана. І весь цей час поруч раз у раз буде з'являтися Кевін – друг дитинства, з яким вони одного разу провели незабутній вечір біля океану.

На рівні заявки «Місячне сяйво» виглядає цілковитим знуцанням: двогодинний фільм про чорного гея з Майамі, продюсер – Бред Пітт, який раніше вже посприяв появі фільму «12 років рабства». І все-таки варто дивитися глибше. Основою для сценарію став автобіографічний текст Тарелла МакКрейна (п'єси «In Moonlight Black Boys Look Blue» («У місячному світлі чорні хлопчики виглядають сумними»)), в який Дженкінс вписав спогади про власне дитинство. Режисер кінофільму й автор п'єси обоє виростили в одному і тому самому районі Майамі – Ліберті Сіті. В них обох матері страждали від наркотичної залежності. Близько 80 % фільму було знято саме в тому районі, який є одним з найбідніших в США.

Далеко не вперше широко всесвітню популярність отримує фільм, знятий чорним режисером про життя одноплемінників. Однак чи не вперше йдеться про картину, яка за всіх художніх переваг позбавлена звичного антагонізму чорної і білої Америки. Колір шкіри героя лише загострює конфлікт тихого хлопчика й ультрамаскулінного оточення, в якому багато хто з малолітства готується присвятити себе криміналу. Його сексуальність робить яскравішим питання пошуку взаєморозуміння, з яким має справу будь-який підліток. Дженкінс ідеально показує і дитячий захват перед великим світом, і першу зустріч з людською жорстокістю, і дорослу необхідність прийняття себе самого.

І все ж не варто обвинувачувати кіноакадеміків в упередженості й надмірній політичній коректності. «Оскар» отримав дійсно вартий уваги кінофільм, інші картини, присвячені расовій тематиці, показують нам «чорну» й бідну Америку, зі своїми перевагами й недоліками, таку, якою вона була, є й, напевне, ще довго залишатиметься.